

Bácsgyulafalva arculatváltozása

A falu Topolya és Zombor között félúton lapul a telecskai dombokon, fák közé bújtatva. „Falua parkban” elnevezést is kiérdemelte egykoron. Bácsgyulafalváról van szó, amelynek 1883-tól számítódik a történelme, ugyanis akkor érkeztek ide az első telepesek, az árvizek és belvizek elől menekülve, többségük Szajánból és más bánáti helységekből. Hangyaszorgalmukról váltak ismertté a környéken. Kevéske földjükön sokan dohánytermesztéssel foglalkoztak, és a szomszédos nagybirtokosoknál napszámoskodtak, béreskedtek, cselédkedtek. De gyarapodásukat a dohánynak köszönhetik, jövedelmet és a családoknak némi jobblétet az biztosított.

A XX. század viharainak nagyobb hullámai kevésbé érték el a települést, annak köszönhetően, hogy félreesett a forgalmasabb útvonalaktól, és a volt szabadka-cservenkai vasútvonaltól is 7 km a távolság. Így viszonylag békésebben vészelték át a háborús éveket.

A munkásmozgalomnak és az illegális pártmunkának sem volt hagyománya a településen. 1941-ben csupán négy helybeli volt tagja a Kommunista Pártnak, akikhez 10-12 szimpatizáns csatlakozott. De hamarosan letartóztatták és elítélték néhányukat. Közülük 1942-ben négyen munkaszolgálatra kerültek a Szovjetunióba, ahol a II. magyar hadsereg részére lövészárkokat, fedezékeket ástak. Csupán egyikük tért haza onnan.

Fekete József tanár a Telecska 1883-1973 című monográfiájában arról számol be, hogy az oroszok a partizánokkal együtt 1944 októberében incidensek nélkül vonultak át a falun. De „november 10-én vagy 11-én mintegy 100 fiatal elindult Zomborba, hogy vagy harcoként vagy munkásként támogassa a felszabadító erőket. A 100 fiatal közül mintegy 20-25 személy vett részt a fegyveres harcokban...” Arról természetesen nincs szó, hogy ezek önkéntesek vagy mozgósítottak voltak-e.

Tehát a háború jelentősebb megpróbáltatásokat nem jelentett az itteni magyar lakosságnak.

A valamikori kátyús kövesút az 1970-es években kapott aszfaltburkolatot. Gyakoribbá váltak a busz-

járatok, és élénkebb lett a közúti forgalom is. Megszűnt a falu elzártsága. Az addig jóformán önellátók előtt kinyílt a világ az utazás lehetőségével. Hiszen a növénytermesztésen és állattenyésztésen kívül sokan iparoskodtak: kőművesek, ácsok, borbélyok, fodrászok, bognárok, szobafestők, gyapjúfonók, szabók, kovácsok, asztalosok, cipészek, papucsosok, szíjgyártók, pékek, bádigosok, hentesek, kereskedők, kocsmárosok voltak. Három üzemecke létezett: a jagnyevoi téglagyár, a Rajter-féle malom és egy paprikaőrő malom.

A nagybirtokok felosztása után több földhöz jutott a lakosság. A jobblét lehetőségei újabb változásokhoz vezettek. 1955-ben legerősebb gazdasági vállalkozó lett a földművesszövetkezet, amely a termények felvásárlásával és értékesítésével is foglalkozott, és messze földön híres és keresett volt a telecskai füstölt sajt. A dolgozók száma 88 fő, akik többnyire szakképesítéssel rendelkeztek.

Az 1960-as évektől egyre többen tanultak tovább szakiskolákban, főiskolákon, egyetemeken, és akik itthon nem tudtak elhelyezkedni, azok a környező településekre, városokba (Topolya, Zombor) utaztak munkahelyükre.

A korábbi hagyományos többgenerációs családi együttélés-életmód fokozatosan megszűnik, a fiatalok különválva próbálnak meg boldogulni. Építkeznek, kedvező kölcsönökből mezőgazdasági gépeket vásárolnak és gazdálkodnak. Akik viszont más életmódra vágnak, családotól a közeli városokba költöznek, vagy az országot is elhagyva nyugatra mennek a jobb élet reményében. Ez az elvándorlás a lakosság fogyatkozásának a második hulláma, az előzőt a II. világháború okozta, ugyanis a volt német nemzetiségűek legnagyobb része még idejében elhagyta az országot.

Hiszen a falualapításkor még csak az elszegényedett katolikus vallású magyarok rendelkeztek letelepedési engedéllyel. De 1894-ig 40, majd a következő években még 22 német és két roma család költözött ide. Később mások is szaporították a lakosság számát. 1931-ben 2727 magyar, 357 német, 129 szerb

és 37 egyéb nemzetiségű volt, tehát összesen 3250 személy.

Akkoriban az iskola is többnyelvű volt: a magyaron kívül német és szerb nyelvű tagozatok is nyíltak. Szerb nyelven tanultak azok a magyarok, akiknek vezetékneve szerb hangzású volt (pl. Krizsán, Pozsár stb.)

1953-ra 2917-re gyarapodott a magyarok száma, de csupán 29 német maradt itt, rajtuk kívül még szerbek, horvátok, szlovénok és romák voltak, ám az össz létszám 3094 személyre csökkent.

A munka- és életkörülmények javulása ellenére a lakosság fokozatosan fogyatkozott. A közigazgatás szervezeten működött. A falu egészségháza korszerű felszereléssel, laboratóriummal, röntgennel rendelkezett, és az orvos mellett 15 személy foglalkozott a napi csaknem 200 beteggel, akiknek nagyobb része az ország különböző vidékéről zárandokolt ide a gyógyulás reményében. A helyi vendéglátóipari munkaszervezet száznál is több üzlethelyiséggel bővült a volt régi köztársaságokban. Kiépült a Petőfi Sándor Művelődési Otthon 400 férőhelyes színházteremmel, az emeleti részen jól felszerelt könyvtárral. A monarchia idején kiépült iskolaépületeket megfelelő méretű, korszerű tornateremmel bővítették ki.

Az utcákat a lakosság parkosította. A valamikori dió-, szilva- és eperfák valamint az akácok helyére főleg örökzöldek és nyírfák kerültek. Csupán a falu központjában a templom, az iskola és a községháza körül maradtak meg az égbe nyúló lombos gesztenyefák.

Az 1990-es évekig minden úgy tűnt, hogy a virágzás, a fejlődés, a viszonylagos jólét csak folytatódhat, hiszen az emberek szorgalma, tenni akarása nem lankadt. Igaz, hogy az elmúlt évtizedekkel, a volt elődök elhalálózásával a hagyományos életmód, a valamikori közösségi élet megváltozott, a TV-k elterjedésével zárkózottabbá váltak az emberek. Személygépkocsikkal már bárhova eljuthattak a fiatalok szórakozni. Mások lettek az igények.

A nagycsaládok megszűntek, az egykézés vált jellemzővé. Az iskola tanulóinak létszáma is évről évre csökkent.

Aztán bekövetkezett az esztelen nacionalizmus okozta polgárháborús időszak, a szünni nem akaró leépülés egészen a mélypontig. Ezek az események már Bácsgyulafalvát sem kerülték el, éjszakánként lopakodó tankok dübörögtek át az elsötétített utcákon. Behívóktól rettegtek a katonakötelesek és hozzátartozóik. Sokan elhagyták a családi fészket, fiatalok és fiatal családok költöztek át a határon túlra a behívó elől menekülve és munkalehetőség reményében.

Számtalan ház maradt üresen, gaz felverte udvarral, kertekkel.

1995-ben horvátországi és boszniai menekültek árasztották el Bácsgyulafalvát is, így megváltozott a lakosság nemzetiségi összetételének aránya. A 2002-es népszámlálás adatai szerint 1508 a magyar, 429 a szerb, 23 jugoszláv, 37 roma, 13 horvát, 6 bunyevác, 4 német, 1 román, 1 montenegrói és 62 nem nyilatkozott. A betelepülés után több ház cserélt gazdát, ugyanis a menekültek nagyobb része tartós itt maradásra rendezkedett be, és vagy azoktól a magyaroktól vettek házat, akik innen elköltöztek vagy a már előzőleg lakatlanná vált házakat vásárolták meg. Mert szomorú tény, hogy az elhalálozottak száma többszöröse a születések számának.

Az iskolában a nyolc magyar nyelvű tagozaton mindössze 100 tanuló van napjainkban és 20 szerb tanuló a négy alsós összevont tagozaton. 1997 óta szerb nyelven is meg kellett szervezni az oktatást, akik fölsőbe kerülve a szomszédos Kerényen folytatják tanulmányaikat.

Tehát annak ellenére, hogy viszonylag sok menekült és elüldözött talált otthonra a faluban, a lakosság létszáma drasztikusan csökkent és az elöregedés csak folytatódik, az üresen maradt házak pedig szaporodnak.

Ez részben a kedvezőtlen gazdasági helyzetnek is köszönhető. Amióta elkezdődött a rablógazdálkodás, a seftelés és a mezőgazdaságban dolgozók átverése, kiszolgáltatottsága, egyre súlyosabbá válik a kilátástalanság.

Igaz, hogy van néhány 30-50 hektárnyi termőföldön gazdálkodó, sőt 70-80 hektáros östermelő is, de több a törpegazdaság, az olyanok, akik kevéske földjükön elavult gépezettel dolgoznak. Sok kiöregedett pedig kiadja birtokát árendába. Földműves nyugdíjat 70-80 személy kap.

Munkásnyugdíjjal kb. 170 személy rendelkezik, iparosnyugdíjat öt család, segélyt viszont 40-50 háztartás kap.

Tehát nyugdíjból és segélyből él a falu lakosságának csaknem 15%-a. Sőt munkanélküli gyerekeiket is ők segítik. Erre viszont nem lehet jövőt építeni, nagycsaládot tervezni, hiszen ez csak a tengődéshez elegendő.

Természetesen nem a csodákra várás jellemzi az embereket. Mint régen, most is sokan dohánytermesztéssel foglalkoznak, mert még mindig az a legbiztosabb jövedelmi forrás, és a család több tagjának is elfoglaltságot biztosít. Mások ipari paprika termelésével próbálnak, hiszen ennek is hagyománya van ezen a tájon. Már az

1930-as évek óta működik egy paprikamalom, az utóbbi években pedig egy másik malom is üzemel, amelyben kimondottan biopaprikát őrölnek. Ugyanis 2006-ban alakult meg ECO-TELECSKA néven 28 alapító taggal az a szervezet, amely a németországi ECOLAND vállalat számára őrölt paprikát szállít ki. A vegyi és minőségi elemzések alapján, amelyet több országban is végeztek, állítólag az itteni a legtisztább, a legminőségesebb a helyi száraz mikroklímának, a locsolásmentes termelésnek, a természetes szárításnak és a környezetkímélő őrlésnek köszönhetően.

45 család tart fejősteheneket, és a zombori feldolgozóüzemnek napi 800-1100 liter tejet ad át. Néhányan liba- és pecsenyecsirke-tenyésztéssel foglalkoznak, mások nyulászknak. A sertésenyésztés és a szarvasmarha nevelése a bizonytalan értékesítés, a kedvezőtlen árak miatt azonban visszaesett. A vad kapitalista piac szeszélyeit még szokni kell, hiszen főleg a nyereszkezőknek kedvez a tervszerűtlen és ésszerűtlen gazdálkodás. A termelő, a dolgozó kiszolgáltatott helyzetbe került, elszegényedett és megfogytakozott, aki néhány helybeli kis üzletben is el tudja költeni kevéske pénzét.

Politikai pártokban Bácsgyulafalván sincs hiány. Nem a többpártrendszer a gond, hanem hogy nincs egység, egyetértés, közös tenni akarás. Na meg pénz sincs. Zombor község a helyi önkormányzat alkalmazottainak fizetésén és a közvilágítási költségeken kívül semmi mást nem pénzel. A falunak saját bevételeiből (vízdíj, temetkezési illeték, piacbevétel) kell rendeznie

a telefonszámlát, a vízvezeték karbantartását és fejlesztését.

Évente egyszer, falunapkor tűnik úgy, hogy van élet még ebben a faluban. Akkor megjelennek a testvértelepülések (Tápé, Magyarszombatfa, Csátalja) képviselői, művelődési műsort adnak az egyesületek, az amatőr festők és a Pünkösdi Rózsa kézimunkázói kiállítást rendeznek munkáikból, sportvetélkedőket szerveznek, a bográcsokban rotyognak a jóízű ételek, amit közös vacsora követ a falu központjában. Utána utcabálon áll a bál hajnalig.

Aztán ismét kezdődnek a gondok, mindenki azt nézi, miből él meg. Mert faluturizmusból nemigen. Noha 2009-ben megnyílt a Dohánymúzeum és a Kovácmúzeum egy átalakított családi házban, amit 10 000 eurós beruházási költséggel támogatott a tartomány.

Egyébként a település honlapja megtalálható a világhálón, és a magyar, a szerb nyelven kívül spanyolul, franciául, angolul is elérhető.

A faluról néhány kiadvány már megjelent: az említett és idézett Fekete József: Telecska 1883-1973 a kilencvenéves évfordulóra; Lábadi Károly: Dohányosok – a telecskai dohánytermesztés és szókinccse (1983-ban); Varga Sándor, Fekete József és Baranyi István szerzőhármás: A telecskai iskola 100 éve címmel 1985-ben.

A világ tehát megismerheti ezt a vidéket is, és talán nem válik néprajzi múzeummá az egész falu. Talán lesz még jövője, ha más arculattal is.

Jeges Ernő: Szent István megalapítja Miskolc városát, 1942